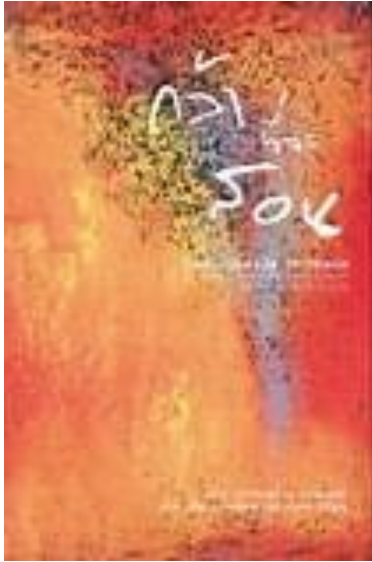

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง กล้าที่จะสอน: สำรวจโลกภายในของชีวิตครู

Book Review: The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life

พระมหาชินวัตร สุทฺธชิโน

Phra Maha Chinawat Suddhachino

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

Manatsawee Monpannawatthana

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative Learning Mahidol University

E-mail: nattha.sup@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 4 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจารณ์หนังสือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินสาระสำคัญของหนังสือ กล้าที่จะสอน: สำรวจโลกภายในของชีวิตครู (The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life) ของ Parker J. Palmer โดยมุ่งศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นครู อัตลักษณ์ของผู้สอน และบทบาทของโลกภายในที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผ่านการวิเคราะห์เชิงเอกสารและการตีความเชิงวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนเสนอแนวคิดว่าการสอนที่มีคุณภาพมิได้เกิดจากเทคนิคหรือวิธีการสอนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการที่ครูรู้จัก เข้าใจ และซื่อตรงต่อตัวตนของตนเอง พร้อมทั้งกล้ายอมรับความเปราะบางและสร้างความสัมพันธ์ที่จริงใจกับผู้เรียน หนังสือยังนำเสนอแนวคิดสำคัญ ได้แก่ อัตลักษณ์และความซื่อตรงของครู วัฒนธรรมแห่งความกล้า ความสมบูรณ์ภายใน ชุมชนแห่งความจริง และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาคือกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตวิญญาณ ในด้านการวิจารณ์ หนังสือมีจุดเด่นด้านการเชื่อมโยงปรัชญาการศึกษากับประสบการณ์ชีวิตของครูอย่างลึกซึ้ง แม้ว่าภาษาจะมีลักษณะเชิงปรัชญาและต้องอาศัยการใคร่ครวญในการอ่าน แต่ถือเป็นผลงานที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพครู ภาวะผู้นำทางการศึกษา และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเป็นศูนย์กลาง เหมาะสำหรับผู้สอน นักศึกษาคู ผู้บริหารการศึกษา และผู้สนใจการพัฒนาการศึกษาเชิงจิตวิญญาณ

คำสำคัญ: การพัฒนาวิชาชีพครู, จิตวิญญาณความเป็นครู, อัตลักษณ์ของครู

ABSTRACT

This book review aims to analyze and evaluate the key ideas presented in *The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life* by Parker J. Palmer. It focuses on the concepts of teacher identity, the inner life of educators, and their influence on the teaching and learning process through documentary analysis and academic interpretation. The study reveals that effective teaching is not primarily determined by instructional techniques or pedagogical strategies but by teachers' self-awareness, authenticity, and willingness to embrace their own vulnerability while establishing genuine relationships with learners. The book emphasizes several significant concepts, including teacher identity and integrity, the culture of fear, hidden wholeness, the community of truth, and collaborative learning. These ideas portray education as a holistic process that nurtures intellectual, emotional, and spiritual growth. From a critical perspective, the book's major strength lies in its profound integration of educational philosophy with teachers' lived experiences. Although its reflective and philosophical language requires careful contemplation, it provides substantial value for teacher professional development, educational leadership, and the promotion of learner-centered educational communities. The book is highly recommended for teachers, pre-service teachers, educational administrators, and scholars interested in humanistic and spiritual approaches to education.

Keywords: Teacher Professional Development, Teacher Spirituality, Teacher Identity

1. บทนำ

หนังสือ “กล้าที่จะสอน: สำรวจโลกภายในของชีวิตครู” (*The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life*) ผลงานของ Parker J. Palmer เป็นหนังสือด้านการศึกษาที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับนานาชาติ ด้วยการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นครู” ในมิติที่ลึกซึ้งกว่าหนังสือด้านการสอนทั่วไป หนังสือเล่มนี้มีได้มุ่งอธิบายเทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ หรือกลยุทธ์การสอนในห้องเรียน หากแต่มุ่งสำรวจ “โลกภายในของครู” ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะการสอนที่มีคุณภาพมิได้เริ่มต้นจากตำรา หลักสูตร หรือเครื่องมือการสอน แต่เริ่มต้นจากตัวตน (Identity) และความซื่อตรงต่อจิตวิญญาณของผู้เป็นครูเอง Palmer เสนอว่าครูทุกคนต่างมีความหวัง ความศรัทธา ความเปราะบาง และความหวาดกลัวซ่อนอยู่ภายใน การยอมรับและเข้าใจโลกภายในของตนจึงเป็นก้าวแรกของการสร้างห้องเรียนที่เต็มไปด้วยความไว้วางใจ ความสัมพันธ์ และการเรียนรู้ที่มีความหมาย

ผู้เขียนได้ชวนให้ผู้อ่านตั้งคำถามสำคัญเกี่ยวกับวิชาชีพครูว่า “เราคือใครในฐานะครู” “เหตุใดเราจึงเลือกเส้นทางสายนี้” และ “เรายังรักษาอุดมการณ์แรกเริ่มของการเป็นครูไว้ได้หรือไม่” คำถามเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการสอนมิใช่เพียงกิจกรรมทางวิชาชีพ แต่เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับชีวิต จิตใจ และคุณค่า

ภายในของผู้สอนอย่างแยกไม่ออก ครูจึงมิใช่เพียงผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ หากยังเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ ผู้ร่วมเดินทางในการเรียนรู้ และผู้หล่อหลอมบรรยากาศแห่งความไว้วางใจระหว่างตนเองกับผู้เรียน หนังสือจึงเสนอแนวคิดที่ว่า “ความกล้าที่จะสอน” คือความกล้าที่จะยอมรับความเป็นมนุษย์ของตนเอง เปิดเผยความเปราะบางอย่างจริงใจ และใช้ประสบการณ์ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความหมายในการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

ในอีกมิติหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการเป็นครูคือการเดินทางแห่งการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ครูที่ตีมิได้เกิดจากการลอกเลียนแบบบุคคลอื่นหรือการยึดติดกับรูปแบบการสอนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการค้นพบเอกลักษณ์ของตนเอง พร้อมทั้งเรียนรู้ เติบโต และปรับเปลี่ยนตนเองไปพร้อมกับผู้เรียน Palmer จึงมองการศึกษาในฐานะ “การเดินทางทางจิตวิญญาณ” ที่หล่อหลอมทั้งผู้สอนและผู้เรียนให้เติบโตไปด้วยกัน ความสำเร็จของการสอนไม่ได้วัดเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่รวมถึงการสร้างความหวัง จุดประกายความฝัน และช่วยให้ผู้เรียนค้นพบคุณค่าในตนเอง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาในฐานะกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์

ผู้วิจารณ์เลือกศึกษาหนังสือเล่มนี้ด้วยความเชื่อว่า แนวคิดของ Parker J. Palmer มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพครูในโลกปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ความคาดหวัง และความท้าทายจากสังคม เทคโนโลยี และระบบการศึกษา หนังสือช่วยให้ครูลย้อนกลับมาทบทวนคุณค่าและอุดมการณ์ของตนเอง พร้อมทั้งตระหนักว่าการสอนมิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นการปลุกพลังแห่งการเรียนรู้ ความเมตตา และความเปราะบางให้เกิดขึ้นในห้องเรียน ด้วยเหตุนี้ “กล้าที่จะสอน: สสำรวจโลกภายในของชีวิตครู” จึงเป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับครู นักศึกษาคู ผู้บริหารการศึกษา และผู้ที่สนใจการพัฒนาวิชาชีพครู เพราะไม่เพียงให้มุมมองใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน หากยังเป็นแรงบันดาลใจให้ครูลกลับมาฟังเสียงหัวใจของตนเอง และค้นพบความหมายของการเป็น “ครู” อีกครั้งอย่างลึกซึ้ง

2. สารัตถะของหนังสือ

กล้าที่จะสอน: การทำงานภายในของครู (The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life) โดย Parker J. Palmer เป็นหนังสือที่สำรวจมิติภายในของการสอน และเน้นย้ำว่าการสอนที่ดีเลิศนั้นมาจากตัวตนที่แท้จริงของครูผู้สอน สำหรับฉบับแปลไทยที่มีการปรับชื่อบทให้สอดคล้องกับบริบทและแก่นเรื่องของหนังสือ ดังนี้

2.1 บทนำ "สอนจากโลกภายใน"

บทนำนี้ทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นที่เชิญชวนผู้อ่านให้หันมาสำรวจ "โลกภายใน" (inner landscape) ของตนเองในฐานะครู Palmer เสนอว่าปัญหาที่แท้จริงของการศึกษาไม่ได้อยู่ที่เทคนิคการสอน หรือนโยบายภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก ภาวะแตกแยกภายในตัวครู ซึ่งหมายถึงการที่ครูถูกแยกออกจากตัวตนที่แท้จริง อารมณ์ ความเชื่อ และคุณค่าของตนเอง บทนำนี้ปูพื้นฐานแนวคิดที่ว่า การสอนเป็นการกระทำของอัตลักษณ์และความซื่อสัตย์และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจและยอมรับในความเปราะบางของตนเอง

2.2 บทที่ 1 หัวใจของครู

อัตลักษณ์และความเชื่อตรงในการสอน" บทนี้เจาะลึกแนวคิดเรื่อง "หัวใจของครู" (the teacher's heart) ซึ่ง Palmer ใช้เป็นสัญลักษณ์ของ แก่นแท้ภายในที่ประกอบด้วยปัญญา อารมณ์ และจิตวิญญาณ เขาเน้นย้ำว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นไม่ได้มาจาก "สิ่งที่เราทำ" เท่านั้น แต่มาจาก "เราเป็นใคร" (who we are) บทนี้อธิบายว่า อัตลักษณ์ คือ ความ เข้าใจในตนเองอย่างลึกซึ้ง ส่วนความเชื่อตรงคือ การใช้ชีวิตและการสอนให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์นั้น การที่ครู สามารถสอนจากหัวใจที่เชื่อตรง จะนำไปสู่การเชื่อมโยงที่แท้จริงกับเนื้อหาวิชาและนักเรียน

2.3 บทที่ 2 วัฒนธรรมแห่งความกลัว

การศึกษาและชีวิตที่ตัดขาด" Palmer วิพากษ์วิจารณ์ "วัฒนธรรมแห่งความกลัว" (culture of fear) ที่มักครอบงำ สถาบันการศึกษา ความกลัวนี้อาจมาจากความกังวลเกี่ยวกับการประเมินผล มาตรฐานที่สูงเกินไป หรือการถูก ตัดสินจากภายนอก ซึ่งนำไปสู่ ชีวิตที่ตัดขาด (fragmented life) สำหรับครู ทำให้ครูพยายามสร้างเกราะ ป้องกัน และแยกตัวตนที่แท้จริงออกจากบทบาทการสอน บทนี้ชี้ให้เห็นว่าความกลัว ขัดขวางการเรียนรู้ที่ แท้จริง และทำให้ครูไม่กล้าที่จะเสี่ยงหรือเปิดเผยความเปราะบางของตนเอง

2.4 บทที่ 3 องค์กรรวมอันแฝงเร้น

ความย้อนแย้งในการเรียนการสอน" บทนี้สำรวจ "องค์กรรวมอันแฝงเร้น" (hidden wholeness) ในชีวิตครู Palmer ชี้ให้เห็นว่าแม้ครูจะรู้สึก แยกแยกหรือไม่สมบูรณ์ แต่ภายในตัวเราทุกคนล้วนมีความ สมบูรณ์แฝงอยู่ บทนี้ยังนำเสนอ ความย้อนแย้ง (paradox) ที่สำคัญในการเรียนการสอน เช่น การเป็นผู้ให้แต่ ก็ต้องเป็นผู้รับ การเป็นผู้รู้แต่ก็ต้องยอมรับความ ไม่รู้ การเป็นผู้นำแต่ก็ต้องเป็นผู้ตาม การโอบรับความย้อนแย้งเหล่านี้จะช่วยให้ครูเข้าใจธรรมชาติที่ซับซ้อน ของการสอน และเติบโตในฐานะมืออาชีพ

2.5 บทที่ 4 การแสวงหาความรู้ในชุมชน

ร่วมกับความงามของสิ่งประเสริฐ" บทนี้เน้นความสำคัญของ "ชุมชนแห่งความจริง" (community of truth) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยและ สนับสนุนสำหรับครูในการแสวงหาความรู้และแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน Palmer เสนอว่าการเรียนรู้ไม่ได้ เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นการเดินทางร่วมกันในชุมชนที่สมาชิกกล้าที่จะ เปิดเผยตัวตนที่แท้จริง ถ้ามคำถาม ที่ยาก และเผชิญหน้ากับความจริงร่วมกัน การมี "ชุมชนแห่งความจริง" ช่วยให้ครูได้รับกำลังใจ ฟื้นฟูจิตใจ และค้นพบความหมายใหม่ๆ ในการสอน

2.6 บทที่ 5 การสอนในชุมชน

การศึกษาที่มีวิชาเป็นตัวตั้ง" บทนี้ขยายแนวคิดเรื่องชุมชนสู่บริบทของการสอนจริง โดยเน้นว่าการ สอนที่ดีที่สุดคือการสร้าง "ชุมชนการ เรียนรู้" (community of learning) ในห้องเรียน ที่ไม่เพียงแต่ครูเท่านั้นที่ เป็นศูนย์กลาง แต่เป็นพื้นที่ที่วิชา ความรู้ (subject matter) เป็นตัวตั้ง (subject-centered) และเชื่อมโยง นักเรียนเข้าด้วยกัน Palmer เสนอว่า การสอนเป็นการเชิญชวนให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนทนาอัน ยิ่งใหญ่กับเนื้อหาวิชา ทำให้การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่มีชีวิตชีวาและสร้างสรรค์

2.7 บทที่ 6 การเรียนรู้ในชุมชน

การสนทนาระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ" บทนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเรียนรู้ในชุมชน" สำหรับตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "การ สนทนาระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ" (peer conversations) Palmer เสนอว่าครูไม่ควรโดดเดี่ยว การรวมกลุ่ม เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สะท้อนคิด และสนับสนุนกันและกัน จะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเอง ได้อย่างต่อเนื่อง และคงไว้ซึ่งแรงบันดาลใจและความกล้าหาญในการเผชิญหน้ากับความท้าทาย

2.8 บทที่ 7 พอกันทีชีวิตแบ่งแยก

สอนด้วยหัวใจของความหวัง" บทสรุปนี้เป็นการเรียกร้องให้ครู "พอกันทีชีวิตแบ่งแยก" (no more divided life) โดยเน้นย้ำถึง ความสำคัญของการนำชีวิตภายในและภายนอกมารวมกัน Palmer เชิญชวนให้ครูสอนด้วย "หัวใจของ ความหวัง" (heart of hope) ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงความรู้สึกเชิงบวกเท่านั้น แต่เป็นความมุ่งมั่นที่จะเชื่อใน ศักยภาพของตนเอง นักเรียน และกระบวนการเรียนรู้ บทนี้สรุปด้วยการตอกย้ำว่าการสอนเป็นมากกว่าอาชีพ แต่เป็น การเรียกขาน (vocation) ที่เชื่อมโยงกับจิตวิญญาณและมีพลังในการเปลี่ยนแปลงชีวิต

3. บทวิจารณ์

3.1 จุดเด่นและคุณค่าของหนังสือ

จุดเด่นที่สุดของหนังสือเล่มนี้ คือ การชี้ให้เห็นว่า "หัวใจของการสอนที่ดี เริ่มจากการรู้จักและยอมรับตัวตนของครูเอง" ซึ่งได้ชี้ให้เห็นวิชาชีพครูในแง่มุมต่างๆ จากประสบการณ์ของผู้เขียน ทำให้ผู้อ่านสามารถเลือกนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง

3.2 ภาษาและรูปแบบการเขียน

ภาษาเขียนมีลักษณะวิเคราะห์อย่างละเอียดใช้ภาษาที่ลึกซึ้งทำให้ผู้อ่านได้ครุ่นคิดไปด้วย มากกว่าการสื่อสารแบบสั่งสอนตรงๆ เช่น การใช้ประโยคเปรียบเทียบ สำนวนทางจิตวิญญาณ เป็นต้น เป็นหนังสือที่ไม่ใช่ภาษาที่อ่านเร็วหรืออ่านผ่านๆ แล้วเข้าใจทันที ผู้อ่านต้องใช้เวลาไตร่ตรองและทำความเข้าใจเป็นช่วงๆ ซึ่ง เหมาะกับเนื้อหาแนวจิตวิญญาณและการพัฒนาตนเอง

3.3 ข้อเสนอแนะ

ภาษาค่อนข้างสูงและต้องใช้สมาธิในการอ่าน ไม่เหมาะกับผู้อ่านที่คาดหวัง คู่มือการสอนแบบเร็วหรือภาษาที่ง่ายและตรงไปตรงมา เพราะมีเนื้อหาที่เข้มข้น มากกว่าเนื้อหาวิชาการหรือเทคนิคการสอน

4. บทสรุป

โลกของการศึกษาในยุคปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลที่เป็นระบบ หนังสือ "กล้าที่จะสอน: การทำงานภายในของครู" (The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life) โดย Parker J. Palmer ได้สะท้อนแนวคิดที่แตกต่างออกไปอย่างลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้ไม่ได้มุ่งเน้นที่เทคนิคการสอนหรือวิธีการจัดการชั้นเรียนโดยตรง หากแต่เน้นการสำรวจ "ตัวตนภายในของครู" ซึ่ง Palmer มองว่าเป็นหัวใจสำคัญที่มีผลต่อการสอนอย่างแท้จริง Palmer

เสนอว่าครูที่ดีไม่ใช่เพียงผู้ที่มีความรู้หรือทักษะในการถ่ายทอดเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง ครูที่รู้ว่า “ตนเองคือใคร” ย่อมสามารถสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนได้อย่างจริงใจ และสามารถสื่อสารความรู้ได้ด้วยพลังที่ออกมาจากจิตวิญญาณ ไม่ใช่เพียงจากตำรา แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าการสอนที่ดีไม่ได้เริ่มต้นที่หลักสูตรหรือแผนการสอน แต่เริ่มจาก “หัวใจของครู” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความหมายในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน การมี “ความกล้า” ในการสอนตามที่ Palmer กล่าวถึง จึงไม่ใช่ความกล้าในเชิงกายภาพ แต่คือความกล้าที่จะเปิดเผยตนเอง ยอมรับความเปราะบาง ความไม่สมบูรณ์ และข้อจำกัดของตนเอง ความกล้าที่จะตั้งคำถามต่อแรงจูงใจในการสอน และความกล้าที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับนักเรียนบนพื้นฐานของความไว้วางใจและความจริงใจ นอกจากการเน้นเรื่องตัวตนของครูแล้ว Palmer ยัง เสนอแนวคิดเรื่อง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” (learning community) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียน โดยมี “วิชา” หรือ “องค์ความรู้” เป็นจุดศูนย์กลาง การเรียนรู้ในรูปแบบนี้มีใช้การถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ไปสู่ผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการร่วมกันใคร่ครวญ แสวงหา และเข้าใจความหมายของวิชาด้วยความเคารพและเปิดใจ การสร้างบรรยากาศเช่นนี้ต้องอาศัยความไว้วางใจและการยอมรับในความหลากหลายของประสบการณ์และความคิดเห็นของผู้เรียน ซึ่งต้องเริ่มจากการที่ครูเองมีความกล้าที่จะเปิดพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การสอนจึงกลายเป็น “ศิลปะ” ที่ต้องอาศัยทั้งเทคนิค จิตวิญญาณ และความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้จะมีการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในด้านการศึกษา แต่สิ่งที่ไม่อาจละเลยได้คือ “มนุษยภาพของครู” หรือคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่แฝงอยู่ในการสอน ครูไม่อาจแยกตัวเองออกจากบทบาทในชั้นเรียนได้ และไม่ควรละเลยที่จะหันกลับมาใคร่ครวญว่าตนเองกำลังสอน ด้วยจิตใจเช่นไร และส่งผลต่อผู้เรียนอย่างไร

บรรณานุกรม

Parker J. Palmer. (2017). *กล้าที่จะสอน: สสำรวจโลกภายในของชีวิตครู*. Jossey-Bass.